

АЛУМИНИЙ АЛУМИНИЕВИ СПЛАВИ

Разработили: гл. ас. д-р Антонио Николов, доц. Валентин
Камбуров, доц. Рангел Рангелов, гл. ас. д-р. Райна
Димитрова, маг. инж Ангелина Димитрова

Съдържание:

Исторически факти за алуминия

Алуминий в природата

Какво е алуминий?

Кристална решетка

Структури

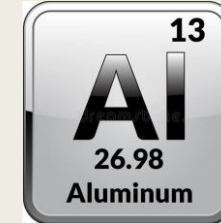
Диаграми Алуминиеви сплави

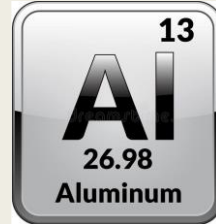
Деформируемите и леарски алуминиеви сплави

Основни термични обработки

Идентифициране

Приложение

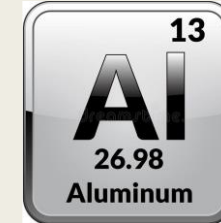

Исторически факти за алуминия

Първите парчета алуминий са получени от датския учен Ерстед (1825 г.) и немския химик Велер (1827 г.). Индустриалният метод за производство на чист алуминий е разработен от американецът Чарлз Хол и французинът Пол Еру (1886). До края на деветнадесети век алуминият е скъп метал, само малко по-евтин от златото

Началото на промишленото производство на алуминий се счита през 1890 г. От 1854 до 1890 г. В световен мащаб се произвеждат 200 тона алуминий; 1890-1899 - 28000 тона, за една 1930 - 270000 тона, за 1968 - 8386200 тона.

Исторически факти за алуминия

В началото на XX век алуминият се използва само в най-чистия си вид. Използването на алуминиеви сплави започва с откриването през 1906 г. от немския учен Вилма на първата термично закалена сплав - дуралумин: 4,0% Cu, 0,5% Mg, 0,5% Mn. В днешно време сплавите от дуралуминов тип D1 и D16, които имат ниска плътност, заедно с висока якост от 400-500 МПа, са широко разпространени в съвременната промишленост.

Алуминият и неговите сплави са високо технологични, те са ниско топими, леарски пригодни, деформируеми и от тях могат лесно да се получат продукти със сложна форма. Алуминият и редица негови сплави имат доста висока устойчивост на корозия.

Той е на второ място след среброто, медта и злато по електропроводимост.

Алуминий в природата

Основно се добива от боксит, който съдържа най-много алуминиеви оксиди (Al_2O_3) - от 28 до 80%. Други скали като алунит, нефелин и нефелин-апатит се използват също като суровини за производството на алуминий, но те са с по-лошо качество и съдържат значително по-малко алуминиев оксид

Боксит

Al_2O_3 - 65%
 SiO_2 - 20%,
 Fe_2O_3 - 2 - 50%,
 титан (до 10%) и др.

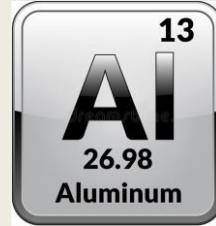
Нефелин

калий – 6,69%, натрий – 11,80 %, алуминий – 18,47%,
 силиций – 19,23%,
 кислород – 43,81%

Криолит

12,8% Al, 32,9% Na и 54,3% F.

Какво е алуминий?

Алуминият е сребристобял метал с плътност 2.7 g/cm^3 и температура на топене 660° C .

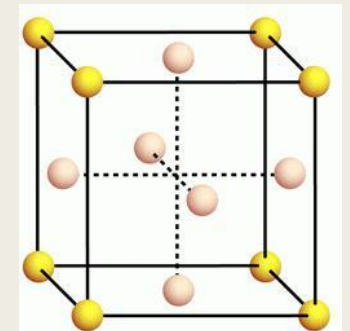
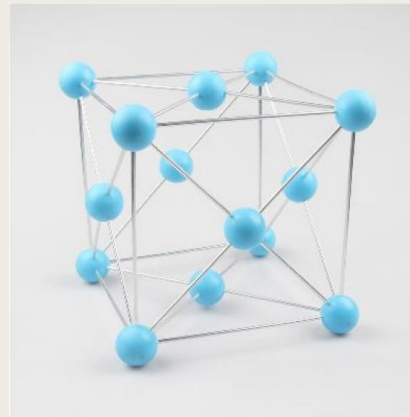
Има голяма електропроводимост, пластичност и корозионна устойчивост.

Технически чистият алуминий (99.0-99.9% Al). Предлага се от производителите във вид на листове, профили, тръби и др., които се използват за елементи за леко натоварени конструкции.

Кристална решетка

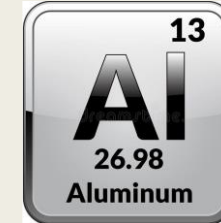

Решетката на алуминиев кристал е кубична, стенно центрирана, която е стабилна при температури от 4 ° К до точката на топене. В алуминия няма алотропни трансформации, т.е. структурата му е постоянна.

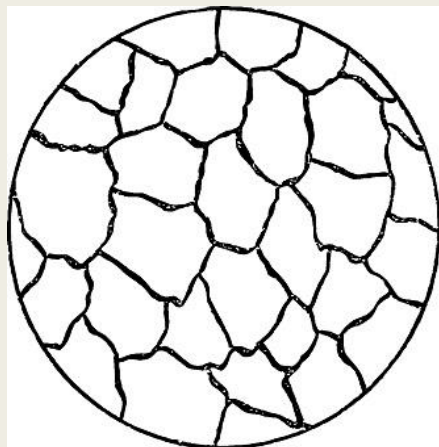

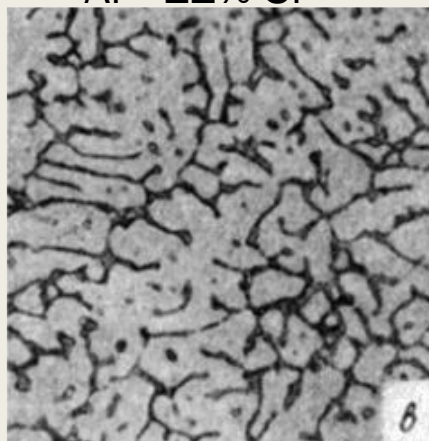
Структури

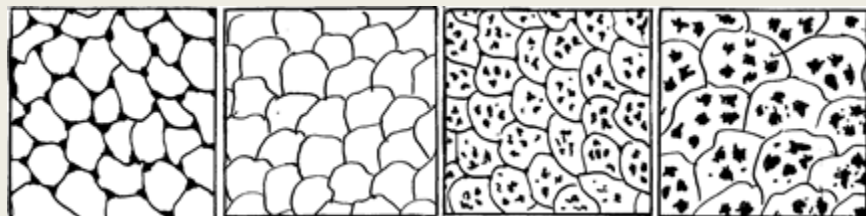
Структура чист алуминий

Структура лят алуминий
Al + 12% Si

Структури алуминий с 4% мед

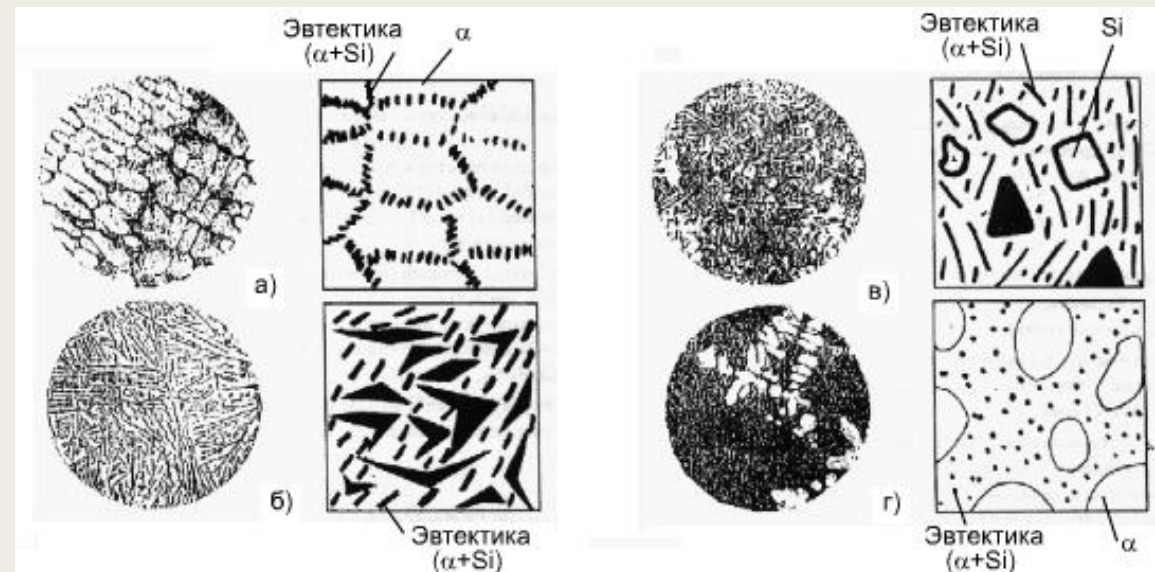

лята

закалена

стареене

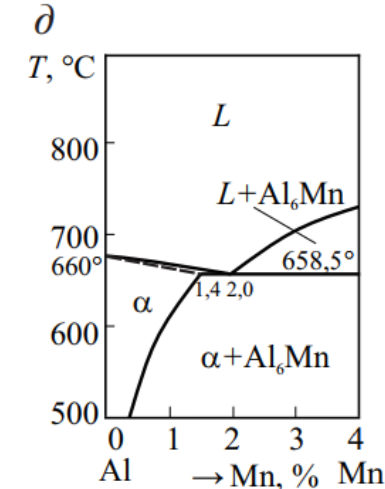
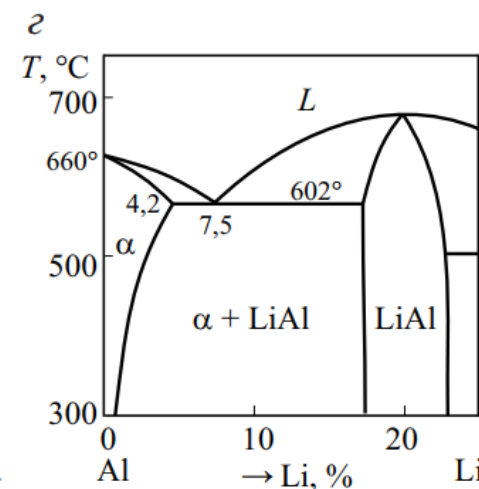
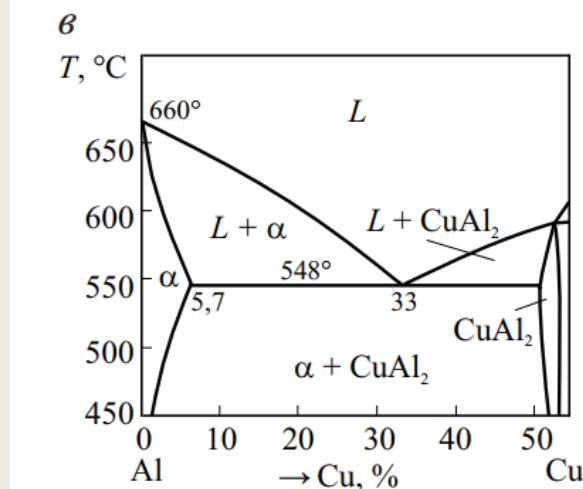
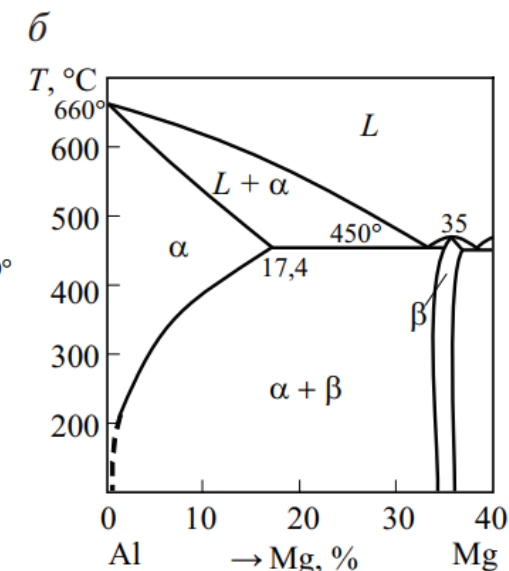
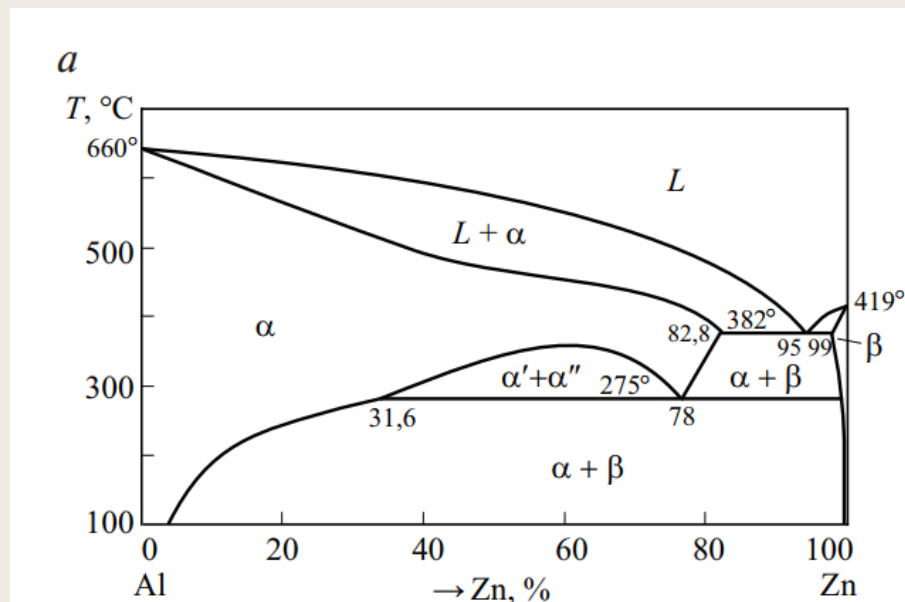
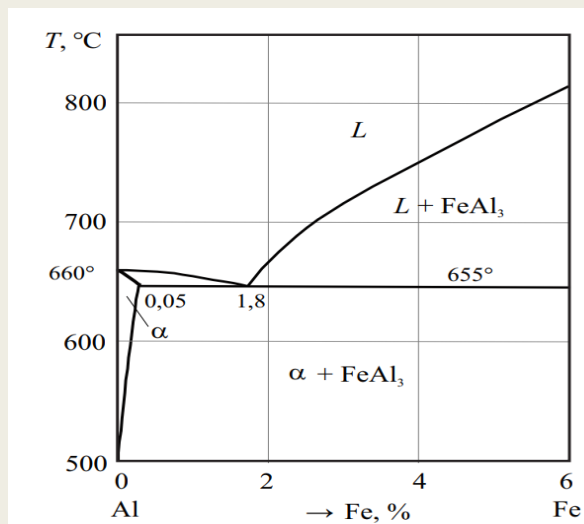
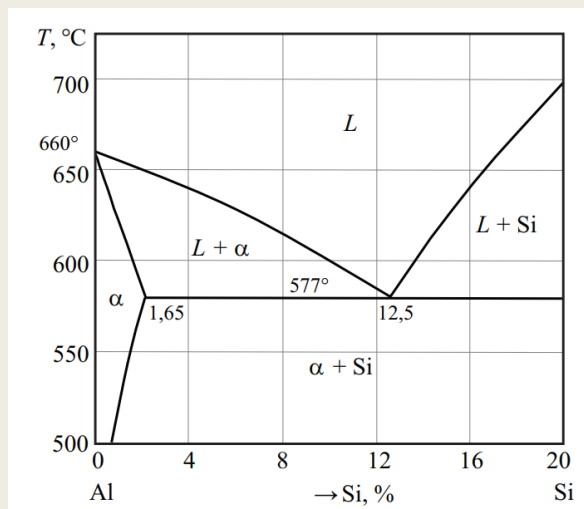
отвърната

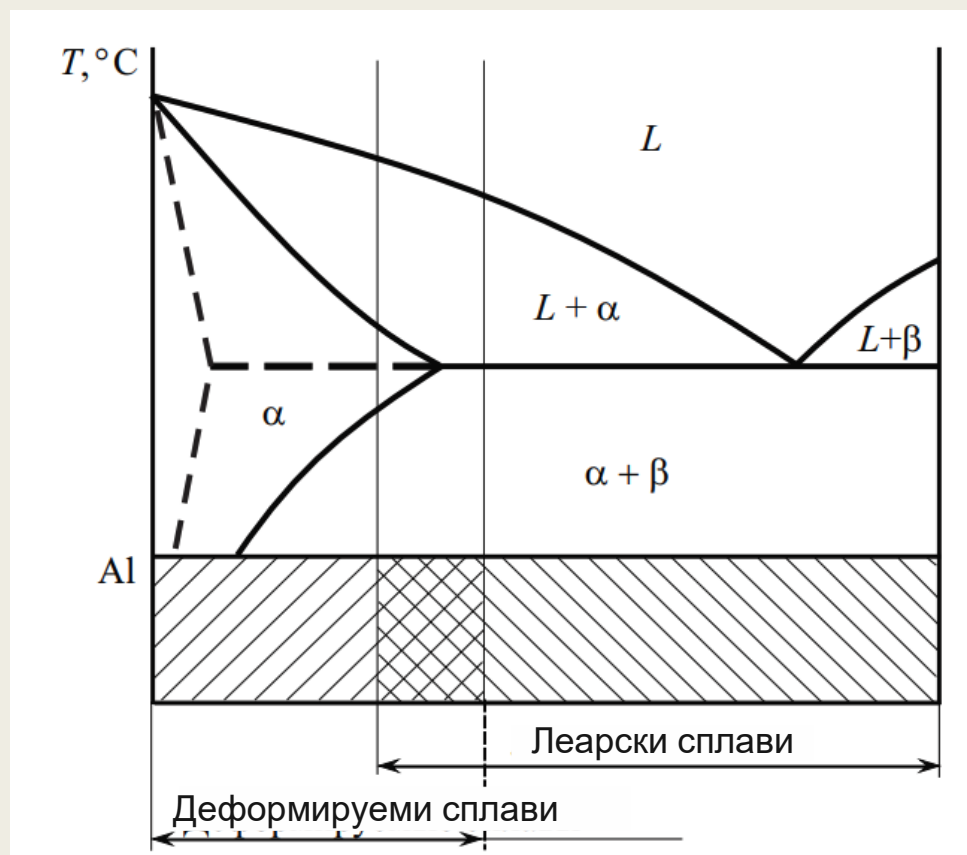
Структури силумин (AlSi): а) под евтектичен, б) евтектичен, в) над евтектичен и г) модифициран

Диаграми Алуминиеви сплави

Деформируемите и леарски алуминиеви сплави

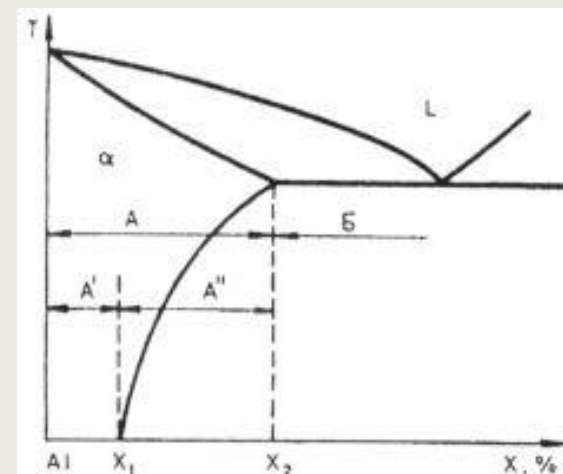

Всички технически алуминиеви сплави се разделят на две групи:

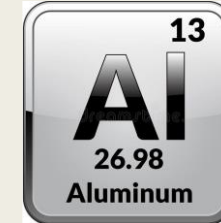
Деформируемите сплави
(екструдирани, валцуване, коване..).

Леарски сплави

Границата между тези два вида сплави е границата на насищане на твърдия разтвор при евтектична температура

Деформируемите и лярски алуминиеви сплави

Деформируемите сплави се делят на неукчаващи се при термична обработка (подгрупа A') и укчаващи се при термична обработка (подгрупа A"). сплавите от системата Al-Mg, напр. AlMg₂. Характеризират се с много добра пластичност, висока корозионна устойчивост и ниска якост. Поради това, че нямат фазови превръщания в твърдо състояние, укчаването им чрез термична обработка е невъзможно. Тези сплави се укчават само след студена пластична деформация, като якостта им на опън R_m от около 50 MPa нараства на 150 MPa. Към подгрупа A" се отнасят сплавите от системата Al-Cu със съдържание на Cu между 0.5 и 5.7%. Най-широко приложение намират сплавите с около 4% Cu, известни като дуралуминиеви, напр. AlCu₄Mg

От **лярските сплави** най-широко се използват тези, които са на основата на Al-Si, наречени силумини. Силицият в техническите марки силумини е около 11-13%.

Други лярски алуминиеви сплави са тези от системите Al-Mg и Al-Si-Cu. Al-Mg сплави са с по-лоши лярски свойства, но имат висока корозионна устойчивост, повишена якост и лесно се обработват чрез рязане. Сплавта от тази група AlMg₁₀ се използва в корабостроенето за отливане на детайли, работещи във влажна атмосфера. Сплавите от системата Al-Si-Cu са с добри лярски свойства и голяма топлоустойчивост. От сплавта AlSi₅Cu₁ след отливане и термична обработка се произвеждат бутала и цилиндрични глави за двигатели...

Основни термични обработки

Отгряване - на блокове или деформирани полуготови продукти

Хомогенизиране - Температурата на хомогенизиране за индустриални алуминиеви сплави е в границите от 450 до 560 ° C, а времето на експозиция е от 4 до 36 часа.

Рекристализация - на практика температурата на рекристализация е с 50-150 ° C по-висока от температурата рекристализация, а при индустриалните алуминиеви сплави варира от 300 до 500 ° C, времето на задържане при температурата на рекристализация е 0,5-2,0 h.

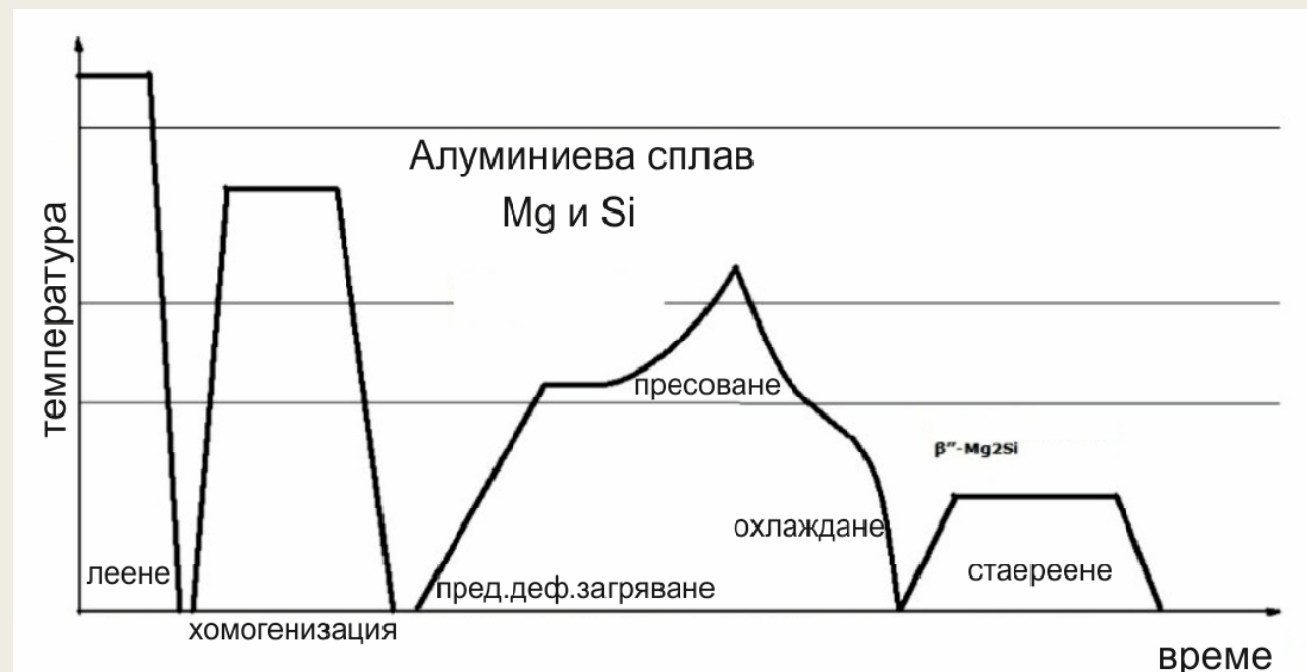
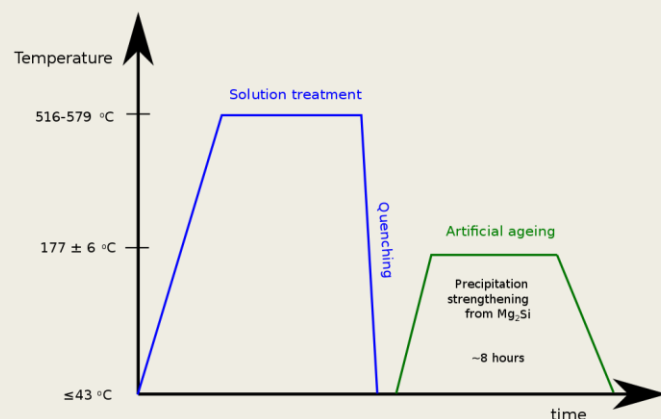
Отгряване – Непълна рекристализация, загрява се при температури под рекристализационните. Получават се междинни свойства, най често при листов прокат.

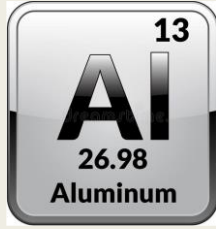
Закаляване - се използва за термично закалени сплави, за да се получи пренаситен твърд разтвор в структурата. Например, в сплавта Al - 4% Cu равновесната разтворимост на медта в алуминия при стайна температура е 0,2%, а след гасенето се пренасища повече от 20 пъти.

Стареенето - стареене на сплав, закалена до пренаситен твърд разтвор при някои (сравнително ниски) температури, при които започва разлагането на свръхнаситения твърд разтвор или настъпват структурни промени в твърдия разтвор, които са подготовка за разлагане. Целта на стареенето е допълнително увеличаване на здравината на сплавите.

Основни термични обработки

С помощта на термична обработка можете да получите много видове структура на материала. Които отговарят на изискванията на съответните технологични норми. Топлинната обработка ви позволява да създадете структура, която няма аналог. А от там и подобри свойста на сплавта.

Идентифициране

Сплави имат общи имена, но те могат да бъдат идентифицирани с помощта на четирицифрен номер. Първата цифра на броя идентифицира клас или серия от сплав.

1xxx- търговски чист алуминий и има четири цифри цифров идентификатор. Серия 1xxx сплави са изработени от 99% или по-висока чистота алуминий.

2XXX е мед. Най-често самолетни сплави са 2024. 2024-T351. Дуралуминиеви сплави.

3xxx е манган, обикновено с по-малко количество магнезий. 3003 се използва за направата на прибори за готвене. Сплав 3004 е еднa от сплавите, използвани за алуминиеви кутии за напитки.

4XXX е силиций.сплав 4043 се използва за тел за заваряване на автомобили и конструкции,

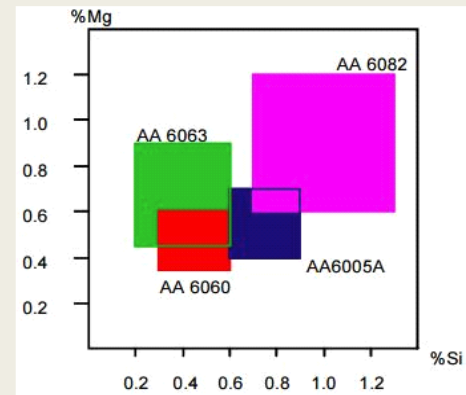
5xxx е магнезий. Съдове под налягане и резервоари за съхраняване както и различни морски приложения. Сплав 5182 се използва за направата на алуминий кутии за напитки..

6xxx - силициеви и магнезиеви. Те имат добра устойчивост на корозия и умерена здравина. Най-често срещана сплав в тази серия е 6061, която се използва за направата на рами на камиони и лодки.

7xxx - Цинкът е основната легиращ елемент. Получената сплавта и много здрава. Важни сплави са 7050 и 7075, като и двете се използват за изграждане на въздухоплавателни средства.

8xxx - Това са алуминиеви сплави, направени с други елементи. Примерите включват 8500, 8510, и 8520.

9xxx - Понастоящем, който започва с номер 9 е неизползван.

Alloying Element	Wrought
Non (99%+ Aluminum)	1XXX
Copper	2XXX
Manganese	3XXX
Silicon	4XXX
Magnesium	5XXX
Magnesium + Silicon	6XXX
Zinc	7XXX
Lithium	8XXX

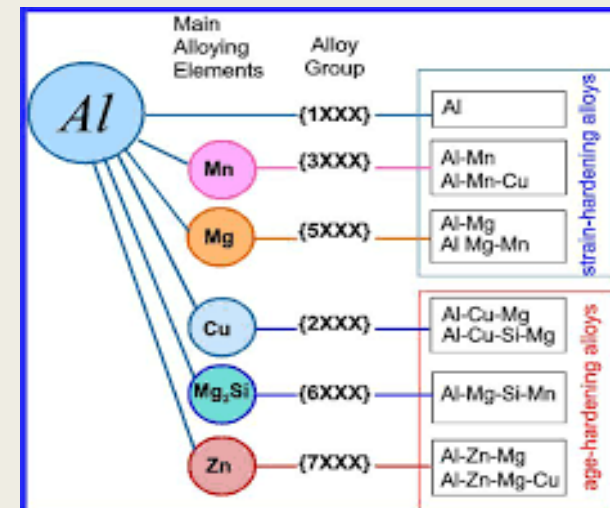
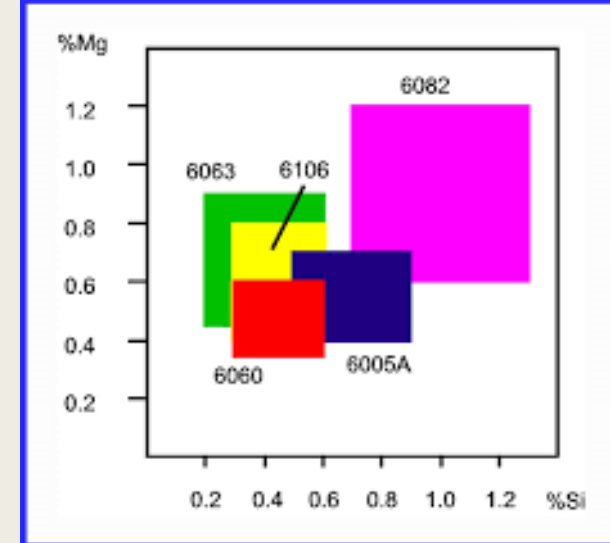

Идентифициране

ALLOY CODE (UNI EN 573-2)	CHEMICAL COMPOSITION %									
	Si	Fe	Cu	Mn	Mg	Cr	Zn	Ti	IMPURITIES	
									Each	Total
EN AW-6060	0,30-0,6	0,10-0,3	0,10	0,10	0,35-0,6	0,05	0,15	0,10	0,05	0,15
EN AW-6063	0,2-0,6	0,1-0,3	0,1	0,1	0,35-0,6	0,05	0,15	0,1	0,05	0,15
EN AW-6463 BRILL	0,20-0,6	0,15	0,20	0,05	0,45-0,9	-	0,05	-	0,05	0,15
EN AW-6005	0,6-0,9	0,35	0,10	0,10	0,40-0,6	0,10	0,10	0,10	0,05	0,15

Product Code	Chemical Composition %					Diameter mm		physical properties		
	Si	Fe	Cu	Mg	AL			Tensile Mpa	Elongation % at 250 mm length	
6101	0.30 - 0.70	0.4 Max	0.05 Max	0.35-0.60	REST	9.5 ±0.5	T1	190	17	49.2
	0.30 - 0.70	0.4 Max	0.05 Max	0.35-0.60	REST	9.5 ±0.5	T4	150	23	49.2
6201	0.50-0.90	0.5 Max	0.05 Max	0.60-0.90	REST	9.5 ±0.5	T1	205	17	47.8
	0.50-0.90	0.5 Max	0.05 Max	0.60-0.90	REST	9.5 ±0.5	T4	160	21	47.8

Aluminium Alloy Number	Color of Band
1100	White
3003	Green
2014	Gray
2024	Red
5052	Purple
6053	Black
6061	Blue and Yellow
7075	Brown and Yellow

Идентифициране ГОСТ

Химический состав и механические свойства деформируемых алюминиевых сплавов, упрочняемых термической обработкой (ГОСТ 4784-97)

Марка сплава	Химический состав, % (остальное Al)				d, г/см ³	Упрочняющая термообработка	σ _в , МПа	δ, %
	Cu	Mg	Mn	Другие элементы				
Д16	3,8...4,9	1,2...1,8	0,3...0,9	Fe 0,5; Si 0,5	2,8	Закалка 500 °С, старение 20 °С, 96 часов	470(220)	17(18)
Д18	2,2...3,0	0,2...0,5	0,2	Fe 0,5; Si 0,5	2,76	То же	300(160)	24(24)
01420	—	5,0...6,0	0,3	Li 1,9...2,3 Zr 0,09...0,15	2,5	Закалка 500 °С, старение 170 °С, 10...12 ч	450	4...5
В95	1,4...2,0	1,8...2,8	0,2...0,6	Zn 5,0...7,0 Cr 0,1...0,25	2,85	Закалка 470 °С, старение 130 °С, 16...24 ч	500...580	7...5
ВАД23	4,8...5,8	—	0,4...0,8	Li 0,9...1,4 Cd 0,1...0,25	2,72	Закалка 520 °С, старение 170 °С, 10...12 ч	550...580	4
АК8	3,9...4,8	0,4...0,8	0,4...1,0	Si 0,6...1,2	2,8	Закалка 500 °С, старение 160 °С, 6...15 ч	450...460	10
АК4-1	1,9...2,7	1,2...1,8	—	Fe 0,8...1,4 Ni 0,8...1,4; Si 0,35	2,8	Закалка 530 °С, старение 190 °С, 10 часов	430	13

Примечание. В скобках указаны значения σ_в и δ дур алюминов в отожженном состоянии.

I – Сплав Al – Si – Mg

II – Сплав Al – Si – Cu

III – Сплав Al – Cu

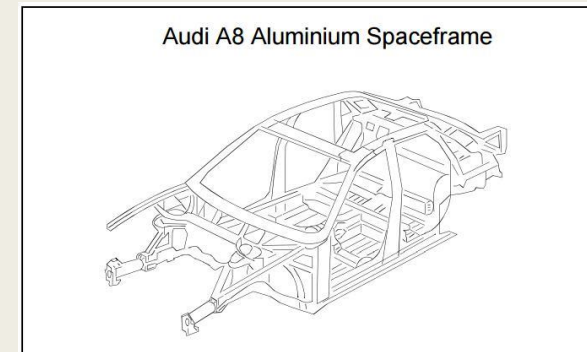
IV – Сплав Al – Mg

V – Други сплави алюминий

Группа сплава	Марка сплава	Старая марка сплава	Массовая доля элементов, %					
			Mg	Si	Mn	Cu	Ti	Прочие
I	АК12	АЛ2	—	10–13	—	—	—	—
	АК8л	АЛ34	0,4–0,6	6,5–8,5	—	—	0,1–0,3	Be 0,15–0,4
II	АК5М	АЛ5	0,4–0,6	4,5–5,5	—	1,0–1,5	—	—
	АК8М	АЛ32	0,3–0,5	7,5–9	0,3–0,5	1,0–1,5	0,1–0,3	—
III	АМ5	АЛ19	—	—	0,6–1,0	4,5–5,3	0,15–0,35	—
	АМ4,5Кл	ВАЛ10	—	—	0,35–0,8	4,5–5,1	0,15–0,35	Cd 0,07–0,25
IV	АМг5К	АЛ13	4,5–5,5	0,8–1,3	0,1–0,4	—	—	—
	АМг10	АЛ27	9,5–10,5	Zr 0,05–0,20	—	—	0,05–0,15	Be 0,05–0,15
V	АК7Ц9	АЛ11	0,1–0,3	6,0–8,0				Zn 7,0–12,0
	АЦ4Мг	АЛ24	1,5–2,0	—	0,2–0,5	—	0,1–0,2	Zn 3,5–4,5

ГОСТ 1583–89

Приложение

Категория профиля	Тип профиля	Примеры
A	Простые прутки	
B	Профильные прутки	
C	Стандартные профили	
D	Простые сплошные профили	
E	Полузакнутые профили	
F	Профили с резкими изменениями толщины; широкие профили	
G	Профили со сложными или узкими полузакнутыми полостями	
H	Трубы	
J	Простые полые профили	
K	Сложные полые профили; полые профили с двумя или более полостями	
L	Трубы с наружными ребрами	
M	Трубы с внутренними ребрами или K+L	
N	Большие или широкие полые профили	

Категории сложности алюминиевых профилей
(Lau and Stenger, Extrusion, American Society for Metals, 1981)

Възможно изцяло да бъде рециклирано без да губи
качествата си

Литература:

- Металловедение алюминия и его сплавов / Под ред. И.Н. Фридляндера. М.: Металлургия, 1971.
- Гуляев А.П. Металловедение. М.: Оборонгиз, 1956; Колобнев И.Ф. Термическая обработка алюминиевых сплавов. М.: Металлургия, 1961.
- Бочвар Л.Л. Металловедение. 5-е изд. М.: Металлургиздат, 1956
- Гуляев, А., Металловедение, М., Металлургия, 1977.
- Бучков, Д. и М. Кънев, Материалознание, С., Техника, 1998.
- сайт на [Alumetal, Poland](#) - producer of aluminium casting alloys, steel deoxidation aluminium and master alloys.
- сайт на [Egyptalum, Egypt](#) - aluminium alloys slabs, billets, wire rod, T-bars and ingots.
- сайт на [Zimalco, South Africa](#) - secondary aluminium producer, master alloys, foundry alloys, deoxidants and powders.
- сайт на aluminium-guide.com/

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО